

Jaume I, l'Aragó i els valencians

Autor: David Garrido

Data de publicació: 09-01-2018

Jaume I no concebé que València fóra aragonesa. Féu de València un regne català. Amb el temps, la historiografia aragonesa no li ho perdonà. Article d'en David Garrido a "Diari La Veu".

El 2017 ha marxat. Un any ple d'esdeveniments a la pàtria que fou de Jaume I. Sobretot, en la part del nord del rierol de la Sènia. La part del sud ¿ja veieu? continua infrafinançada, el que vol dir infravalorada. Espanya no la té en compte, ni la tindrà, mentre siga «comunitat» amb senyera sollada de blau. Ull viu! Els noms són importants i els símbols també. Ací, la imbecil·litat ha arribat a tal punt que un campionat esportiu valencià, un congrés qualsevol o una reunió de mestresses de casa d'àmbit regional rep el nom de «autonòmic». Vata! No som valencians, som «autonòmics». Vet ací quin gentilici més cretí. Així, doncs, Jaume I era rei dels «autonòmics» i Ximo Puig és president de la «Comunitat». Nyas, més «kitsch» impossible! I tot això amanit amb la vindicació d'una pretesa dualitat nacional històrica des dels temps de Jaume I per a legitimar la presència de la llengua castellana al país dels valencians des de temps immemorials. Primerament, els aragonesos d'ara no són els del segle XIII. I, en segon lloc, i no menys important, les comarques ara de parla castellana eren majoritàriament arabòfones abans de l'expulsió dels moriscos en 1609.

Entre els caps pensants de la patuleia espanyolista que habita el nostre país, els factòtums del regionalisme obscè que ha fet forat pertot, el que ens vol «autonòmics» i no valencians, hi ha una sobrevaloració del paper d'Aragó en la conquesta de les terres dels soldans Zaén (València) i Mahommed ben H?d (Múrcia, que arribava fins a Alzira). Atenció!: escric els noms en l'algaravia dialectal ¿neoàrab xarc-andalusí? que parlaven. Ara bé: els aragonesos de hui no són pas els del passat, de la mateixa manera que, per exemple, els canaris del segle XV (guanxes, de parla berber) no són els mateixos que els del XX. L'Aragó, en el segle XIII, era un país ¿un país!? lingüísticament més complex que no la uniformitat que presenta en l'actualitat. El record de les glòries pàtries, dels aragonesos, quan tenien ¿diguem-ne? dinastia nacional, coincideix amb les catalanes (valencians inclosos) i d'aquí que, per a l'espanyolisme, el decimonòmic de l'estat-nació liberal, constitucional a la seua manera, les glòries de l'Aragó antic, les catalanes, hagen estat sospitoses de filocatalanisme o, ja ficats, ras i curt d'antiespanyolisme. Quan l'Aragó era nació, nació de debò, no existien individus catalanòfobs com el Javier Lambán (ostres, del mateix partit que el Ximo Puig i l'Iceta!). Eren els

temps de Martí d'Alpartil (1380-1441), el biògraf de Benet XIII, qui, aragonès com era, no dubtà a qualificar els aragonesos de catalans, en contraposició als hispani o castellans. Definitivament, el Lambán i personatges del mateix pelatge tenen poc a veure, o no res, amb els aragonesos que, amb orgull, convertiren el nom del seu país en el crit de guerra dels almogàvers catalans: «Aragó! Aragón! Vía sus!».

En temps de Jaume I (1208-1276), un Aragó feudalitzant, fraccionat per les bandositats nobiliàries, contrastava amb l'esperit emprenedor, de tarannà burgès, de les ciutats catalanes. Cal dir que des del 1137 la dinastia comtal barcelonina havia acaparat el títol reial aragonès, mentre la seua vitalitat política l'emprava més enllà dels Pirineus, a la recerca d'aquell gran regne catalano-occitànic que mai no arribà a quallar. La derrota de catalans, aragonesos i tolosans a Muret (1213) no capgirà de sobte la situació, però refermà les ambicions franceses a les terres d'Oc i, sobretot, acabà amb la vida de Pere «el Catòlic», el rei, que deixava un únic fill de cinc anys com a hereu. Aquest era Jaume I, presoner del vencedor del seu pare, alliberat mercè la intervenció del papa Innocenci III; un nen al bell mig del batibull polític que era Catalunya i Aragó, encara sense límits prefixats a la mort del rei Pere.

Jaume I aconseguí imposar-se a la discolorada noblesa aragonesa, també a la catalana, i així posà els fonaments, de debò, de la unió de catalans i aragonesos en un mateix estat; això que la historiografia ha anomenat Corona d'Aragó. Però aquest renascut país ja no miraria cap a Occitània, malgrat que els interessos dinàstics encara persistien, sinó que s'abalançà vers el sud, cap a les terres d'Alandalús (així pronunciat, amb accent agut pels naturals del país), convertides ara en l'objectiu prioritari del rei d'Aragó i comte de Barcelona. La conquesta de Mallorca (1229) no despertà cap problema intern; reconeguda com a empresa catalana, la historiografia posterior no ha dubtat a reconèixer-ho. Una altra qüestió, però, era el soldanat ?regne? valencià, una vella aspiració dels senyors de l'Extremadura aragonesa, concebuda com la sortida natural de l'Aragó a la Mediterrània. València, tanmateix, continuà sent un regne després de la conquesta catalano-aragonesa (1238-1245), sí, però de tarannà català. Aragó havia vist frustrades les aspiracions de posseir Tortosa, conquerida en 1148, que el comte Ramon Berenguer IV, «príncep d'Aragó», annexionà al Principat català. A València, Jaume I, instigat per la majoria de repobladors catalans, imposà un regne nou amb lleis noves, alienes al Fur d'Aragó, utilitzat en la primera fase de la conquesta valenciana. Així, el Costum valencià, català, acabarà esdevenint els Furs del nou regne, que, gelós de la seua autonomia respecte d'Aragó, aconseguirà imposar-los des del 1261 en tot l'espai valencià. Els senyors aragonesos, defraudats, protestaren en 1264, encapçalats per Pero Ferrandes d'Açagra, Eiximèn d'Urrea i Artal de Luna, concentrats a Quart (l'Horta), amb la pretensió de reivindicar la conquesta de València per a Aragó. Fou debades. També protestaren per l'annexió de tot el comtat de Ribagorça (continua sent hui dia una comarca catalanoparlant) a Catalunya i, arran d'això, es negaren taxativament a servir el rei en la campanya contra Múrcia (1265-1266).

El rei no cedí, ni en la qüestió d'annexionar València a l'Aragó ni tampoc en la dels límits entre l'Aragó i el Principat català, que resoldria definitivament Jaume II en 1301. Tota la Ribagorça, en època de Jaume I, formava part de Catalunya. El greuge, tanmateix, ja estava fet: Aragó mai no tindria eixida a la mar. I d'ací ve l'acusació de rei «antiaragonès» que ha bastit sobre Jaume I una part important de la historiografia aragonesa, més aïna ?diguem-ne? l'aragonesa de sang espanyolista, sense tenir en compte que, precisament, aquest rei fou el responsable final de l'articulació foral d'aquell regne.

Zurita a banda, des del segle XVI els historiadors aragonesos, alguns amb innegable catalanofòbia, no s'han estat de mostrar el seu rebuig a l'obra de Jaume I. Servisca d'exemple, si més no, la biografia de Jaume I que redactà l'aragonès ?nascut a Alcanyís? i ardiaca de Morvedre Bernardino Gómez Miedes, que escriví en llatí una biografia de Jaume I que després traduí al castellà amb el títol La historia del muy alto e invencible don Jaime el Conquistador (1584), on, ja a la dedicatòria, diu del Llibre dels feits de Jaume I: «Nos dejó [Jaume I] escrita y compuesta de su propia mano, como por comentarios, su historia y vida, aunque en su lengua corta y peregrina». Ostres!: llengua «corta y peregrina». El Bernardino sembla un diputats de Ciudadanos de hui. Per això, per estar escrit el Llibre dels feits en llengua de «aldeanos» (recordeu la Punset?), l'autor justifica el seu refregit: «Me atreví a ponerla a gesto y escribirla en las dos más generales y más extendidas lenguas que hoy se hallan en el universo, latina y española».

No és l'únic lloc on el clergue aragonès ?arribà a bisbe d'Albarrasí? mostra la seua aversió al català. Més endavant, el capítol dedicat als Furs valencians és antològic: «Y por ser el rey, no sólo fundador de la ciudad, pero de sus leyes y fueros, quiso que se escribiesen en su propria lengua materna, que fue la limosina como se hablaba en Cataluña». Per la qual cosa, afegeix: «Como entendieron esto los aragoneses, que con ejército formado le seguían y se habían hallado en la conquista del reino y entrada de la ciudad, se tuvieron por muy agraviados de que los fueros y leyes de Valencia se escribiesen en lengua catalana, o limosina, tan oscura y grosera; y que fuera hartó mejor en la latina o, al menos, aragonesa».

No estalvia en desqualificacions contra Catalunya don Bernardino, que vessa espanyolíssima mala llet en tot el seu relat de les gestes del Conqueridor. Fins i tot, arriba a posar la guinda al pastís: «También eran del mismo parecer y

conformaban en la pretensión por su propia lengua los castellanos y los demás mercaderes españoles que allí [a València] se hallaban, que hablaban casi la misma lengua de los aragoneses, aborresciendo en grande manera la catalana, o lemosina, porque no se podían hacer a ella ni hablarla más que la caldea».

Vegeu: els castellans (espanyols) parlen quasi la mateixa llengua que els aragonesos. Val! I, com ara, avorreixen la catalana. Mare de Déu! Espanya és irreformable, des del segle XVI (since 16th century). Òbviament, això és una interpretació de la història desentonada d'un senyor que vivia a València en temps dels reis Habsburg castellans. Una València ja postrada al poder de Castella, però que parlava valencià (català) i això ?veges tu!?molestava i molesta. A l'edat mitjana, us ho assegure, els castellans no tenien cap problema, si s'esqueia, a parlar català. Tenien ben assumit que els Països Catalans no eren Castella (Espanya).

Els prejudicis de don Bernardino, però, no s'apaivagaren amb el pas dels anys, que la nova Espanya, l'estat-nació naixent al segle XIX (el d'ara, el mateix que nega la llibertat a l'Oriol Junqueras), els reviscolà. Així, tot un catedràtic d'història medieval de la Universitat de Saragossa encara hui en actiu, Ángel Sesma per a més senyes, arriba a qualificar Jaume I de «rei més anti-aragonès de la història». La nòmina d'autors i pseudohistoriadors catalanòfobs, amb lamentable presència a les universitats, que han continuat en la línia de Bernardino Gómez Miedes, és àmplia, lamentablement, per a Aragó i per als catalans. Ah! I que conste, mai no han negat la catalanitat de Jaume I, que justament per això l'han rebutjat. Potser el més rellevant dels bel-ligerants contra l'obra del rei Conqueridor haja estat el saragossà Andrés Giménez Soler (1869-1938), qui fou arxiver de l'Arxiu de la Corona d'Aragó, catedràtic d'Història Antiga i Medieval a Sevilla i Saragossa i, fins i tot, governador civil de Girona. Autor d'obres meritòries, com la biografia de Don Juan Manuel i els seus estudis sobre les relacions de la Corona d'Aragó i Granada, el seu ferotge anticatalanisme el traí. Evidentment, no estalvià crítiques a Jaume I, a qui en el marc del II Congrés d'Història de la Corona d'Aragó (Osca, 1922) arribà a qualificar-lo de mancat d'ideals, antipatriòtic i d'esperit poc cultivat, o sia, ruc.

Andrés Giménez Soler, historiador saragossà.
Deia que Jaume I no tenia ideals, era un antipatriòtic
i no tenia un esperit cultivat.

Un altre dels grans patums de la historiografia aragonesa, el navarrès i catedràtic d'Història Medieval a Saragossa José María Lacarra ?vegeu, per exemple, Aragón en el pasado (1972)? plora a vessar que València no fou aragonesa i, així, tampoc estalvia crítiques a l'acció política de Jaume I, a qui arriba a acusar d'utilitzar «argucias poco nobles» contra els aragonesos per tal de llevar València a Aragó.

Però qui s'enduu la palma és, sense cap dubte, Antonio Ubieto Arteta, deixeble de Lacarra, que permeteu que motege «l'incendiari». Aragonès espanyolíssimament espanyolista i Catedràtic d'Història Antiga i Medieval a la Universitat de València en els primers anys de la Transició, fou autor, entre altres malformacions historiogràfiques, del llibel, en dos volums, Orígenes del Reino de Valencia: cuestiones cronológicas sobre su reconquista (1977-1979), que alimentà les fantasies del blaverisme més arrauxat. Geni i figura, Ubieto, l'autor de capçalera de l'antihistòria blavera, titlla Jaume I de mentider i deslleial. Veges tu! Perquè després, cada 9 d'octubre, vagen a portar-li flors a l'estàtua del Parterre.

No hi afegiré més. Paga la pena? Entre Jaume I i els espanyolistes aragonesos, els que conceben l'Aragó com un apèndix de Castella, sempre ha hagut una profunda desamor, ben palesa en el desinterès per la figura del rei Conqueridor si no és per a calumniar-la o tergiversar-la. L'heroi, quasi mític, de la història catalana, no ho és així per a l'Aragó espanyolitzat de hui, que sempre l'acusarà d'haver-lo privat de l'accés a la mar, d'impedir que València fóra aragonesa. Callen, però, desagraïts, la profunda ordenació jurídica que hi introduí (aplicació del dret romà a la Compilació d'Osca), sobretot a partir de les corts d'Eixea de 1265, la creació de la institució del justícia ?intermediari entre rei i regne? i que el pactisme, d'arrel catalana, s'introduïra a l'Aragó.

I sobre la llengua aragonesa, què és l'aragonès? La llengua parlada a les terres de Saragossa i Terol, una varietat diatòpica de la llengua que també era parlada al sud de Navarra i Castella, entrà en les comarques limítrofes del Regne valencià amb Aragó, però no més enllà. La diacronia lingüística no explica les isoglosses de hui dia entre català i castellà al centre i sud valencià. En 1609 el rei «espanyol», pels seus cristianíssims dídims, foragità la tercera part de la població del País Valencià, la morisca, que majoritàriament encara era monolingüe en l'algaravia ?àrab? dialectal valenciana. Els que els substituïren, en alguns casos eren mallorquins (la Marina), però en altres, a les comarques interiors i al sud més sud, venien del país de ponent. Això començà a dibuixar un nou mapa lingüístic del Regne, d'un país afectat per la castellanització de les elits dirigents i l'Església. Ja aleshores, l'Església ens volia castellans, a

tothom, i ¿il·lusos? pretenien adoctrinar els moros en castellà. La dualitat lingüística català i castellà de la «Comunitat» administrativa de hui (antic Regne + Plana d'Utiel i comarca de Villena) no l'explica l'extensió de la parla «aragonesa» a terres valencianes al segle XIII.

Les armes del Regne d'Aragó, les tradicionals i històriques, representades en un armorial aragonès de 1536.

Per últim, una precisió vexil·lològica: antigament a la cancelleria reial, la catalanoaragonesa, feien la distinció de les armes heràldiques d'uns i altres, per una banda la senyera (les armes de Ramon Berenguer IV de Barcelona), en ús a tots els Països Catalans, i per altra la creu d'Alcoraz, el senyal heràldic tradicional i històric d'Aragó. Vaja!, la bandera aragonesa, la de debò: blanca amb la creu de Sant Jordi i quatre caps de «reis moros» als seus cantons.

Diumenge, 7 de gener de 2018 12:45h

Diari La Veu

Memòries històriques

David Garrido

<https://www.diarilaveu.com/apunt/78939/jaume-i-larago-i-els-valencians>